

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1898, kl. 1 e. m.

*Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående utredning i fråga om landets mera betydande
vattenfall m. m.*

Till utskottets behandling har blifvit hänvisad en af herr *Oskar Nylander* afgifven motion, n:o 163, af följande lydelse:

»Under den utveckling, som inom industriens olika grenar på senare åren egt rum, har uppmärksamheten alltmärligt rigtats på den stora rikedom, åtskilliga länder ega i sina tillgångar på vattenfall, och den oerhörda naturliga kraftkälla, som dessa vattenfall erbjuda. Genom elektroteknikens snabba framsteg och de uppfinningar, som derinom gjorts, hafva vattenfallen fått ännu större betydelse, och möjlighet har yppats att på flera sätt tillgodogöra sig dessas rika energiförråd; den enskilda företagsamheten har ock redan vetat att på åtskilliga håll deraf begagna sig. Att naturkraften kommer att i en snar framtid spela en framstående rol i såväl industriens som kommunikationsväsendets tjänst, torde ej vara tvifvel underkastadt.

Vårt land eger riklig tillgång på vattenfall, som för närvarande ligga obegagnade, och det torde vara af särdeles stor vigt och betydelse för landets utveckling på skilda områden, att i tid nödig uppmärksamhet egnas åt denna rikedom, så att den tillgång på kraft, som finnes i våra

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 9 Häft. (N:o 14).

forsar och vattendrag, må bättre än hittills kunna tillgodogöras. Man har ifrågasatt, huruvida icke staten borde på något sätt förvärfva eganderätten till alla Sveriges mera betydande vattenfall för att derefter genom utarrendering eller annorledes så ordna, att inkomsten af dessa naturtillgångar komme landet i sin helhet till godo, eller om ej staten borde genom lämpliga uthyrningsvilkor söka nyttiggöra de vattenfall, hvaraf staten redan nu är i obestridd besittning.

Huru och på hvad sätt vattenfallsförhållandena lämpligast böra ordnas, är emellertid en svårlöst fråga, och för dess besvarande fordras noggrann och, så vidt möjligt, fullständig utredning beträffande såväl mängden och storleken af landets vattenfall som ock belägenheten af desamma, hvarjemte eganderätten äfven torde, på grund af senaste årens erfarenheter, böra närmare klargöras. Af särskildt intresse är ock att genom en dylik undersökning få kännedom om, hvilken och huru stor förmögenhet, Sverige verkligen eger i dessa sina vattenfall.

Då dessa frågor äro för vårt land af synnerlig vikt, och då något vidlyftigt ordande om fördelarne af att i tid vidtaga åtgärder till betryggande af dessa fosterlandets intressen ej torde vara af behovet påkalladt, vågar jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka och utreda såväl antalet, storleken och belägenheten af landets mera betydande vattenfall samt statens eganderätt till desamma, der denna är tvistig, som ock om och hvilka åtgärder böra från statens sida vidtagas för att dessa naturtillgångar må komma landet i sin helhet till godo, samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning.»

I denna motions syfte hafva 74 af kammarens ledamöter instämt.

De senare åren hafva medfört en för vårt land hitintills exempellös utveckling på det ekonomiska området, hvarunder ej allenast framsynta landsmän, utan äfven främlingar mer och mer kommit till insigt om de storartade, men ännu föga tillvaratagna resurser, som landet bär i sitt sköte.

Snart sagdt otaliga äro äfven de förslag, som på senare tiden såväl inom som utom riksförsamlingen framkastats för tillgodogörande på ett rationellt sätt af de i våra skogar, mossar och berg slumrande rikedomar.

Äfven frågan om en ändamålsenlig användning af de stora krafter, som äro förborgade i våra många vattenfall, har varit föremål för Riksdagens pröfning.

Sedan denna fråga väckts på tal vid 1895 års riksdag, men genom kamrarnes skiljaktiga beslut då förfallit, upptogs frågan åter vid 1896 års riksdag, som med föranledande af flera väckta motioner den 13 maj aflät en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t.

I denna skrifvelse framhölls bland annat, att vattenkraften kommit till en, då nu gällande vattenlag antogs, icke anad användning, att slöseri med vattenkraft flerstädes framkallats af gällande bestämmelser om kungsådra, samt att genom ändring i stadgandena om flottled och kungsådra, särskildt uti forsar och vattenfall, vattendragens stora energiförråd borde kunna bättre, än som vore fallet, tillgodogöras för landets industri; och anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att, i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, der sådant kunde ske utan skada för fiske, flott- eller farled eller för någon, som ofvan eller nedan egde jord, vattenverk eller annan egendom, samt, om så ansåges vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser derutinnan.

Under det att uti nyssberörda skrifvelse vattenfallens betydelse hufvudsakligen skärskådades ur den privata industriens synpunkt, befinnes deremot uti den motion, som nu föreligger till behandling, största vigten vara fästad vid vattenfallen såsom en eventuel inkomstkälla för landet i dess helhet.

Med hänsyn till de ständigt stigande kraf på statskassan, som blifva en oafvislig följd af landets stigande kultur, är det också en bjudande pligt att tillse, det dessa ökade utgifter företrädesvis och i möjligaste måtto kunna täckas af sådana inkomster, som erhållas utan ökade skattebördor af vare sig direkt eller indirekt natur; och lära alltså i sådant syfte ifriga bemödanden böra göras för att planmessigt höja afkastningen af statens egendom.

Hvad då särskildt vattenfallen angår, så har man väl i första hand att tillse, det alla sådana, som äro i statens ego, i den mån sådant låter sig göra, komma till inkomstbringande användning, men derjemte kan ju skäl äfven förefinnas att taga i öfvervägande, huruvida icke staten genom förvärfvande af enskildes vattenfall, likaväl som genom inköp af enskilda jernvägar, åtminstone i vissa fall skulle kunna bereda fördelar åt landet i dess helhet.

Ur båda dessa synpunkter har motionären ansett en noggrann och, så vidt möjligt, fullständig utredning vara af nöden beträffande såväl

mängden, storleken och belägenheten af landets vattenfall som ock med afseende å eganderätten till desamma.

Med den alltjemt ökade betydelsen af vattenfallen och med den jemförelsevis ringa kännedom, man synes ega om dem, lärer en utredning beträffande desamma vara i hög grad önskvärd för att icke säga rent af nödvändig.

Beträffande omfattningen och planläggningen af en dylik undersökning torde deremot olika uppfattningar kunna göra sig gällande.

Fäster man sig öfvervägande vid den teoretiska sidan af saken, så är det väl alldeles obestridligt, att man måste föredraga en sådan undersökning, som vore så noggrann och fullständig som möjligt samt omfattade alla landets vattenfall; och den tid lärer nog komma, då en växande håg för kännedom om vårt land jemväl uti nu ifrågavarande hänseende skall föranleda till en dylik vidtomfattande undersökning.

Ser man åter frågan ur praktisk synpunkt, så bör väl med undersökningen i förstone hufvudsakligen afses att erhålla ett lätt öfverskådligt och för allmänheten tillgängligt medel för bedömande af vattendragens för staten nu disponibla energiförråd, och torde för sådant fall det ej vara nödvändigt eller ens lämpligt, att till en början undersökningen göres allt för detaljerad eller omfattande, ej heller att densamma alltför mycket går in på de ofta synnerligen svåra eganderättsfrågorna, hvilket ju med hänsyn till det vidlyftiga material, hvarom fråga är, skulle komma att vålla betydande kostnader och, hvad värre är, en mycket stor tidsutdrägt.

Utskottet, som företrädesvis fäst sig vid den praktiska sidan af saken, har därför ansett, att den undersökning, som för närvarande borde ifrågasättas, lämpligen kunde ske på ett mera summariskt sätt samt omfatta endast sådana vattenfall, hvilka på grund af strandegarerätt, jordeboksanteckningar eller andra kända förhållanden kunde anses delvis eller helt och hållet tillhöra staten.

Ehuruval gifvet är, att regeringen, derest motionen i en eller annan form bifalles, bäst är i tillfälle att meddela lämpliga instruktioner för undersökningsförrättarne, har utskottet dock, utan några slags anspråk på att hafva träffat det rätta, ansett sig böra angifva, huru det tänkt sig, att undersökningen i hufvudsak borde planläggas.

Utskottet har sålunda ansett, att hvarje vattendrag med dess tillflöden i ordningsföljd efter kartan, norr ifrån räknadt, borde undersökas, och att med afseende å hvart och ett deri befintligt fall utaf afsevärd betydelse, till hvilket staten kunde anses hafva någon eganderätt, anteckningar borde verkställas beträffande:

a) fallets approximativa krafttillgång, beräknad efter medelvattenmängd och fallhöjd;

b) de särskilda lokala förhållanden, som möjligen kunde anses underlätta eller försvåra vattenkraftens tillgodogörande;

c) dess afstånd från närmaste jernväg och jernvägsstation, landsväg eller annan farled, stad, by, sågverk, qvarn, grufva, malmförande berg m. m.;

d) huruvida båda eller någondera af stränderna vore i statens ego samt om staten uti fallet egde holme eller grund;

e) hvad om eganderätten till fallet finnes i jordeböcker och andra kamerala handlingar antecknad eller genom laga kraftvunnen dom afgjort;

f) om någon och i så fall hur stor del af vattenkraften redan vore i ett eller annat afseende tagen i anspråk.

Samtliga dessa uppgifter borde sammanföras i en vattenbok eller ett vattenregister, åtföljdt af karta, hvarå alla fallen vore utmärkta; och skulle denna bok befordras till trycket samt tillhandahållas Riksdagen, en del förvaltande myndigheter och möjligen äfven allmänheten.

I sammanhang härmed finner sig utskottet böra uttryckligen framhålla, att, om sålunda af uteslutande praktiska skäl undersökningen komme att begränsas till endast en mindre del af landets vattenfall, detta icke finge anses innebära något slags erkännande från statens sida, att öfriga ej undersökta vattenfall vore att betrakta såsom enskild egendom, utan komme frågan om eganderätten till desamma att, oafsedt undersökningen, framdeles stå öppen och blifva beroende på i hvarje fall sig företeende omständigheter.

Då utskottet ej kan finna annat, än att en undersökning, anordnad på det ungefärliga sätt, som här ofvan angifvits, skulle komma att yppa nya förvärfskällor för staten, gifva ledning för fortsatta, mera detaljerade och mera omfattande undersökningar i samma rigtning samt föranleda till åtgärder för fallens tillgodogörande för statens räkning, får utskottet i anledning af motionen vördsamt hemställa,

att Andra Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa den här ofvan antydda undersökning och utredning beträffande de mera betydande vattenfall, hvilka helt och hållet eller delvis anses vara i statens ego, som ock om och hvilka åtgärder böra från statens sida vidtagas för att dessa

naturtillgångar må komma landet i dess helhet till godo, samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvar till en sådan utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 10 mars 1898.

På utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.